

Regeringen, kvinnorna och jobben

En feministisk granskning av alliansregeringens första år

13 september 2007

Innehåll

1. Inledning	3
2. Slasktrattsdepartementet.....	4
3. Nej till könskvoterade bolagsstyrelser.....	5
4. Nya regler för a-kassan.....	6
Skärpta kvalificeringsregler	6
Sänkta ersättningsnivåer.....	7
<i>Jasmine – ett exempel</i>	8
<i>Anna – ett exempel</i>	8
Jobbavdraget.....	9
5. Hushållsnära tjänster.....	11
6. Nedskärningar av arbetsmarknadsåtgärder	15
7. Sjukintyg från första dagen.....	17
8. Vårdsnadsbidrag.....	18
9. Stopplag ersätts med startlag	19
10. Arbetslivsinstitutet stängs.....	20
11. Språkbonus	21
12. Slutord	22

1. Inledning

Feministiskt initiativ har granskat regeringens första år och exemplen talar sitt tydliga språk: Regeringens politik är en direkt attack mot den svenska modellen för jämställdhet. Genom att förneka könets betydelse – och det faktum att kvinnors vardag, oavsett samhällsklass, nästan alltid ser annorlunda ut än männens – blir den speciella ”kvinnofilen” smärtsamt tydlig. Det är en fil där stora kvinnogrupper får bära kostnaden för skattelättnader, subventioner och åtstramningar inom välfärds- och försäkringssystemen, medan de mer välavlönade bjuds in att ”köpa sig jämställdhet” på männens villkor. Olika villkor för olika kvinnor – men aldrig de samma som männens.

Efter ett år vid makten konstaterar regeringen att det går bra för Sverige. Arbetslösheten har minskat, inflationstakten är låg, BNP har ökat med 3,6 procent sedan andra kvartalet 2006, industrin har haft en rekordökning på hela 22 procent, handeln blomstrar och ”hjulen snurrar som aldrig förr”. Men någonstans på vägen begravdes idén om jämställdhet.

Istället för att använda den gynnsamma ekonomin för reformer i riktning mot jämställdhet låser regeringen in kvinnor och män i otidsenliga könsmonster. Mönster som belönar ”det manliga beteendet” och osynliggör de avvikande. Sällan har den arbetande, friske, vite mannen lika tydligt varit förebild och måttstock för politiken. Ändå nämns han aldrig. Genom att aldrig tala om kvinnor och män lindas beslut efter beslut in i könsneutrala förpackningar – förpackningar som ändå inte förmår dölja att besluten nästan undantagslöst ger sämst utfall för grupper där kvinnor är i majoritet.

Den förda politiken utgör i praktiken ett hot mot idén om en arbetsmarknad där både kvinnor och män kan förena arbete med ett aktivt föräldraskap. Istället för att ta sig an diskriminerande strukturer och könsbundna orättvisor, som i första hand drabbar kvinnor, ska de helt enkelt osynliggöras: Sjukdomar och arbetsskador som speciellt drabbar kvinnor görs till ickesjukdomar, regler utformas med heltidsarbete som självklar utgångspunkt, förslag på att stärka anställdas rätt till heltider kastas i papperskorgen, skattelättnader utformas som om könsbundna löneskillnader inte existerade, arbetsmarknadsåtgärder riktas utan reflektion mot mansdominerade sektorer, mer vård läggs på anhöriga utan att definiera vem som utför jobbet, den traditionella familjebildningen anses självklar, kvotering förkastas och kompetens görs till ett könsneutralt begrepp.

Politiken gör åter jämställdhet till en kvinnofråga och nonchalerar männens krav på att få vara pappor och individer. Istället för arbetstidsförkortning och delad föräldraförsäkring fokuserar regeringen på att Bosse, Fredrik och de andra grabbarna ska jobba mer, tjäna mer och hållas borta från allt vad som kan kallas hushållsnära.

Men kvar med de verkliga nitlotterna sitter Maja, Astrid, Jasmin och alla de kvinnor, som varken subventionerad hemhjälp eller befrielse från fastighetsskatt kan frälsa från sämre karriärmöjligheter, ansvar för hem och barn, osäkra anställningar och rollen som den avvikande på arbetsmarknaden. Ordningen består.

2. Slasktrattsdepartementet

Ett nytt integrations- och jämställdhetsdepartement bildas.

Den nya regeringen startade storstilat när de bildade ett nytt departement: Integrations- och jämställdhetsdepartementet. Jämställdhetspolitiska utredningen SOU 2005:66 hade funnit gigantiska brister i jämställdhetspolitiken och rekommenderade att en myndighet skulle bildas för att följa upp och samordna det man definierade som ett "organisatoriskt tomrum" i jämställdhetspolitiken. Regeringen var alltså väl medveten om förutsättningarna när de satsade 400 miljoner kronor på jämställdhetspolitiken.

Men vad blev resultatet? Trots satsningar på mäns våld mot kvinnor och kvinnors hälsa är det för tidigt att utvärdera, men att regeringen valt att använda departementet för att samla en rad lågstatusfrågor väcker oro. Luttrade feminister har redan skapat en ny departementsbeteckning: "Slasktrattsdepartementet", med hänvisning till att så vitt skilda frågor som jämställdhet, integration, nationella minoriteter, ungdomsfrågor, demokratifrågor, konsumentfrågor och storstadspolitik nu ska samsas under samma tak.¹ En ordning som på intet sätt fyller det "organisatoriska tomrum i jämställdhetspolitiken" som utredningen kritiserade, utan istället kraftigt begränsar möjligheten att kunna arbeta fokuserat med olika frågor, följa upp och utvärdera.

Det som kunde ha varit en förstärkning av jämställdhetsarbetet riskerar därmed att vändas i sin motsats. Och när de för jämställdheten avgörande besluten kring arbetsmarknad och ekonomi står på dagordningen – då äger arbetsmarknadsdepartementet frågorna!

¹ Alliansens politik är kvinnofientlig ” Petra Ullmanen artikel
<http://www.ordfront.se/Ordfrontmagasin/Artiklar/PetraUllmanen1206.aspx>

3. Nej till könskvoterade bolagsstyrelser

Den 28 september 2006 kastade regeringen utredningsförslaget om kvoterade bolagsstyrelser i papperskorgen.

”Kompetens ska sättas först”, menade regeringen – och avskaffade målet om att hälften av de nya statliga toppcheferna ska vara kvinnor. Genom att också ta avstånd från det förslag som tagits fram för att skapa en jämnare könsfördelning i svenska bolagsstyrelser, angav regeringen tidigt tonen för hur jämställdhetsfrågor skulle komma att hanteras. Två kvinnliga ministrar tvingades avgå, medan de manliga ministrar som också utsatts för kritik fick behålla sin poster.

Att avskaffa målet om en jämn könsmässig fördelning av myndighetschefer skulle snart visa sig vara den första åtgärden av många i en ständigt pågående attack mot jämställdhetsarbete och arbetet med att skapa ett samhälle fritt från diskriminerande strukturer. Grundreceptet heter ”avköning”. Precis som regeringen förklarat att kompetens ska ses som något helt fristående från kön, fattas nu beslut efter beslut till synes helt fristående från kön, d.v.s. utan minsta hänsyn till att konsekvenserna kan bli olika för kvinnor och män.

Genom att deklarerera att det är bolagsstyrelsernas uppgift att lösa ”sina” problem med könssammansättningen, startade regeringen dessutom en annan trend som skulle visa sig bestående: ansvarsbefrielse.

Trots regeringsförklaringens vackra ord om att ”motverka och förändra system som konserverar fördelningen av makt och resurser ur ett könsperspektiv” slår jämställdhetsministern ifrån sig när bristande jämställdhet avslöjas och skickar tillbaka bollen till berörd instans med det force majeure-liknande budskapet: Det är inte regeringens ansvar.

4. Nya regler för a-kassan

I januari 2007 infördes nya regler för arbetslöshetskassan. Arbetsvillkoret skärptes och för att ha rätt till inkomstrelaterad a-kassa krävs nu 80 timmar i stället för 70 timmars arbete per månad under sex månader inom en ramtid av tolv månader. Eller att inom ramtiden arbetat minst 480 timmar under sex sammanhängande kalendermånader och minst 50 timmar i var och en av de månaderna. Den så kallade överhoppningsbara tiden i arbetslöshetsförsäkringen begränsas till fem år, istället för tidigare sju år. Samtidigt avskaffades möjligheten att kvalificera sig till a-kassa genom studier och beräkningen av den så kallade normalarbetstiden som ligger till grund för arbetslöshetsersättningen ändrades. Nu räknas egen sjukdom och vård av sjukt barn som icke arbetad tid och kan sänka ersättningsnivån.

Samtidigt slopades skattereduktion för fackföreningsavgifter och avgifter till arbetslöshetskassa. Arbetslöshetskassorna blev skyldiga att betala så kallade finansieringsavgifter till staten för att bekosta en del av de statliga utgifterna för arbetslöshetsersättning.

Den 5 mars sänktes ersättningsnivåerna: A-kassa betalas ut i maximalt 450 dagar för dem som har barn under 18 år och i 300 dagar för övriga. Ersättningen är 80 procent av inkomsten de första 200 dagarna och därefter 70 procent. När ersättningsperioden är slut finns en jobbgaranti där ersättningen är 65 procent. Deltagare i jobbgarantin kommer att övergå i samhällsarbeten under år 2008. Taket i a-kassan höjs inte och den högsta dagpenningen sänktes från 730 blir 680 kronor.

Skärpta kvalificeringsregler

”Vi måste jobba mer”, förkunnade regeringen – och använde arbetslöshetskassans regler för att befästa vilken arbetsnorm som ska gälla, men ”glömde” att kvinnors och mäns arbetsmarknad ofta ser olika ut, med helt olika möjligheter till heltidstjänster och fast arbete.

På grund av att kvinnor jobbar deltid i mycket högre utsträckning än män drabbar regeringens beslut om förändringar av reglerna för att kvalificera sig för a-kassa i första hand en fråga för kvinnogrupper med deltidsjobb eller som är sjukskrivna. Problemet är så kvinnomärkt att TCO anmält regeringen till EU-kommissionen för att pröva om det handlar om diskriminering av kvinnor.

29,1 procent av alla kvinnor i åldern 20-64 år jobbar deltid. Bland männen är det endast 10,4 procent som har deltidsanställningar. Sammanlagt är det knappt 950 000 anställda som arbetar deltid och LO konstaterar i sin rapport ”Anställningsformer och arbetstider 2005” att så mycket som 250 000 anställda skulle vilja öka sin arbetstid om arbetsmarknaden erbjöd den möjligheten. Av dessa är 170 000 kvinnor.

Arbete inom service, vård och omsorg är dokumenterat påfrestande, både mentalt och fysiskt. Tjänster konstrueras just som deltidstjänster för att arbetsgivaren ska kunna maximera effektiviteten under tider då personalbehovet är som störst. Det betyder att intensiteten konstant är hög. Arbetsmiljöundersökningar visar att t ex undersköterskor idag har ett av arbetsmarknadens tyngsta jobb. Inte oväntat har just den sektorn de längsta sjukskrivningarna och stora problem med ohälsotalen.

Samtidigt utför kvinnorna merparten av det obetalda arbetet hemma. Ekvationen går inte ihop och många kvinnor som skulle vilja arbeta 100 procent "tvingas" välja deltid för att klara av sin livssituation. Här handlar det inte i första hand om det omtalade "livspusslet" – utan om att fysiskt orka. Dessa kvinnor figurerar inte alls i statistiken.

Ofrivilligt deltidarbete är alltså vanligast i typiskt kvinnodominerade yrken inom servicesektorn, inom vård och omsorg, handel, hotell o restaurang. Problemet finns både inom den offentliga och privata sektorn och är kopplat till både klass, etnicitet och kön. Bland deltidsarbetande LO-kvinnor arbetar 33 procent kortare tid än vad de själva vill, medan den totala andelen (kvinnor och män) som är undersysselsatta bland medlemmar i TCO och SACO endast uppgår till 1 – 4 procent.

Arbetsutbudet inom flera av de sektorer där kvinnor är i majoritet präglas av osäkra anställningar, inringning och deltider. Dessa grupper drabbas särskilt hårt av de nya reglerna i a-kassan. Av samtliga personer som fick ersättning från arbetslöshetsförsäkringen år 2006 var 55 procent kvinnor

Enligt TCO:s beräkningar skulle 156 400 personer kunna bli utan ersättning. Mer än 80 procent av dem är kvinnor. TCO påpekar att majoriteten av de deltidsarbetande klarar kraven, men att marginalerna är för små. Egen sjukskrivning eller vård av barn skulle kunna innebära att arbetsvillkoret inte uppfylls, se nedan.

Också Samorganisationen för a-kassorna, SO, ansåg att förändringarna av arbetslöshetsförsäkringen innebar en strukturell könsdiskriminering. Den höjda finansieringsavgiften skulle få olika konsekvenser för kvinnor och män, eftersom många kvinnor arbetar i branscher där deltid- och visstidsanställningar är vanliga. SO varnade dessutom för massflykt från kassorna och kraftigt höjda administrationskostnader.² Men regeringen fortsatte på sin inslagna väg och SO:s farhågor visade sig vara väl befogade. Fram till augusti 2007 hade 321 000 personer (8,4 %) lämnat a-kassan, varav 43 563 var kommunalarbetare. Administrationskostnaden ökade med 238,5 miljoner kronor (20 %).³

Sänkta ersättningsnivåer

"Vi måste jobba mer", upprepade regeringen – och sänkte ersättningsnivåerna i arbetslöshetskassan, men "glömde" att kvinnor och män får olika utdelning på sina arbetsinsatser. Fortfarande skiljer tusenlappar mellan industrin och vården och kvinnor utgör en majoritet inom grupper som har de lägsta lönerna. De nya reglerna slår mot alla arbetslösa, men påverkar kvinnor mer än män och yngre mer än äldre, eftersom sänkt ersättningsnivå får fullt genomslag först vid dagsförtjänster lägre än 850 kronor.⁴ De nya beräkningsgrunderna för ersättning vid arbetslöshet drabbar också deltidsanställda och småbarnsföräldrar som tar ut ledighet för vård av barn. I rapporten "Anställningsformer och arbetstider 2005" visar utredarna att arbetsgivarna redan idag utnyttjar de olika anställningsformerna på ett sätt som gör många människors vardag osäker. Andelen tidsbegränsade anställningar ökade från 9,4 procent år 1990 till 14,1 procent 2005. Inom LO är andelen med tidsbegränsade anställningar högst inom Hotell och restaurang. De så kallade behovsanställningarna, som ger arbetsgivaren möjlighet att ringa in personal vid behov och anställa timme för timme, är i särklass vanligast bland kvinnor och

² Remissvar SO Dnr 2006/317

³ *Konsekvensanalys avseende förändringar av a-kassornas finansiering och medlemsavgifterna* Arbetslöshetskassornas Samorganisation 2007-09-06

⁴ *Effekterna av förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen* IAF 2007:8

utlandsfödda, och förekommer oftast inom förbunden Hotell- och Restaurang, Transport, Handels och Kommunal. Andelen med tillfälliga anställningar är inom LO allra högst – cirka 35 procent – bland kvinnor födda utanför Norden, som vistats i Sverige mindre än tio år.

Jasmine – ett exempel

Jasmine, som varit arbetslös, hade tur och fick jobb på restaurang mitt under julbordsruschen. Ett slitigt jobb men hon trivdes rätt bra. Lönen på 96,50 kr i timmen är hyfsad för branschen. Hon är ensamstående till två barn i skolåldern.

Eftersom verksamheten inom restaurangbranschen ofta är säsongsbetonad, jobbar inte Jasmine alltid heltid. Under 2007 jobbar hon deltid i två månader, heltid i sju månader och kommer att vara arbetslös i tre månader när gästerna är färre. Men från att ha varit helt arbetslös är det stor skillnad, vilket märks såväl på självkänslan som på bankkontot. Ett tag till i alla fall... Tidigare hade hon som arbetslös 587 kr om dagen före skatt. Men sedan regeringen införde nya reglerna, kommer hon att få 386 kr per dag, d.v.s. 4000 kr mindre i månaden. Hon vet inte vad hon skall säga till barnen. Och vad händer sedan, om hon blir arbetslös en längre tid? När hennes a-kassenivå sjunker till 65 %, när ersättningen sjunker till 314 kr/dag. Och måste acceptera ett jobberbjudande där lönen överstiger 36 kr/timme. Hon vet inte.

Exemplet är hämtat från Metalls hemsida och belyser hur regeringens könsneutrala beslut att sänka ersättningsnivåerna vid arbetslöshet får särskilt stora konsekvenser för kvinnor med låg lön. LO varnar för att det särskilt kommer att drabba unga kvinnor, som redan idag ofta är hänvisade till tillfälliga anställningar med låga löner.

De nya beräkningsgrunderna för ersättning innebär att hela perioden räknas. Den som inte arbetat fullt under 12 månader får sänkt ersättning per icke arbetat timme. Förändringen slår hårt mot deltid arbetande och säsongsanställda. Är man dessutom någon gång sjuk eller emellanåt har sjuka barn, kan ersättningen minska dramatiskt. Dagens Arbete har tittat på effekterna och deras exempel visar hur drastiska de ekonomiska konsekvenserna kan bli för småbarnsföräldrar.

Anna – ett exempel

Anna har två barn som går på samma förskola. Anna jobbar heltid och har en månadslön på 18 500 kronor. I januari får både barnen och Anna vinterkräksjuka. Sex arbetsdagar försvinner. I mars går det vattkoppor på dagis. Båda barnen blir sjuka med några dagars mellanrum. Anna delar på hemmatiden med sin man, men förlorar ändå fem arbetsdagar. Resten av året är Anna hemma med barnen i snitt två dagar varje månad, och är själv sjuk en dag per månad. När Anna blir arbetslös har hon 3,4 dagar obetald frånvaro varje månad, ca 27 timmar.

Annas a-kassa enligt de gamla reglerna

Frånvaron påverkar inte normalarbetstiden, som är 40 timmar per vecka.

Dagsförtjänsten blir 18 500 kr/22 arbetsdagar = 841 kr.

Dagpenningen blir 80 % av 841 kr = 672 kr.

Månadsersättningen blir 672 kr x 22 arbetsdagar = 14 784 kr.

Annas a-kassa enligt de nya reglerna

Från månadens 176 arbetstimmar dras 27 frånvarotimmar = 149 timmar.

Normalarbetstiden blir 149 timmar x 12 mån/52 veckor = 34 timmar per vecka.

Månadslönen räknas om till timlön: 18 500 kr/176 timmar = 105,11 kr.

Dagsförtjänsten blir 105,11 kr x 34 timmar/5 dagar = 714,74 kr.

Dagpenningen blir 714,74 kr x 80 % = 572 kr.

*Månadsersättningen blir 572 kr x 22 arbetsdagar = 12 584 kr.
Anna förlorar 2 200 kronor varje månad.*

Konstruktionen med ”överhoppningsbar tid” om sjukskrivningen inte ligger under samma kalendermånad skapar problem – speciellt för den som har barn och är hemma med dem under deras sjukdom.

Regeringens könsneutrala beslut att ändra beräkningsgrunderna för ersättning vid arbetslöshet visar sig på det här sättet i första hand drabba småbarnsföräldrar, som tar ut ledighet för vård av barn. Allra störst blir förlusten för deltidsanställda kvinnor.

Effekten förstärks av att regeringen senare förkastade förslag på ökad rätt till heltid och istället beslutade underlätta för arbetsgivare att anställa, men ”glömde” återigen att kvinnors och mäns arbetsmarknad ser olika ut. Reglerna förändrades så att arbetsgivarens ansvar att informera om lediga tillsvidareanställningar och provanställningar begränsades när det gäller föräldralediga med tidsbegränsad anställning och informationen ska lämnas direkt till henne eller honom endast om arbetstagaren själv begärt det.

Jobbavdraget

1 januari 2007 infördes skattereduktion på arbetsinkomster, det så kallade jobbavdraget. Reduktionen gäller inte för arbetslösa, sjukskrivna eller pensionärer.

”Det ska löna sig att arbeta”, sade regeringen – och kopplade jobbavdraget till procent på lönen, utan att nämna att det finns ett lönegap mellan kvinnor och män på cirka 17 procent. Förändringen av beskattningen av arbete omfattar totalt 40 miljarder kronor i skattesänkning. De största delarna går till lönegrupper med mer än 252 301 kronor i årsinkomst – grupper där männen är i majoritet.

Fredrik är civilingenjör och tjänar 39 000 fick: **1060** kr i jobbavdrag
Astrid är lärare och tjänar 24 000 fick: **680** kr i jobbavdrag
Bosse är byggnadsarbetare och tjänar 25 000 fick: **840** kr i jobbavdrag
Maja är undersköterska och tjänar 18 000 och fick: **510** kr i jobbavdrag
Jasmine är hotellstäderska, 80 procentig tjänst och tjänar 13 400 kr fick: **360** kr i jobbavdrag

”Jobbavdraget kompenserar höjningen av a-kasseavgiften”, sade regeringen, men nämnde inte att låginkomsttagarnas ”jobbonus” nästan helt äts upp av höjningen, medan de högre avlönade får pengar över.

Fredrik, som är med i Sif fick en höjning på: **271** kr
Astrid som är med i Lärarförbundet fick en höjning på: **254** kr
Bosse, som är med i Byggnads fick en höjning på: **260** kr
Maja, som är med i Kommunal fick en höjning på: **265** kr
Jasmine som är med i Hotell och restaurang fick en höjning på: **306** kr

Eftersom höjningen av a-kasseavgiften har en koppling till antalet medlemmar och arbetslösheten bland dem, slog den olika hårt för olika fackförbund och även om alla personer i vårt exempel hamnar på plus, så blir löftet om ”tusenlappen i plånboken” något helt annat när höjningen av a-kasseavgiften dragits från de pengar som kommer in med hjälp av ”jobbavdraget”:

Fredrik, som är civilingenjör fick totalt **9468** kr för 2007: **789** kr/månad

Astrid som är lärare fick totalt **5112** kr för 2007: **426** kr/månad
Bosse, som är byggnadsarbetare fick totalt **6960** kr för 2007: **580** kr/månad
Maja, som är undersköterska fick: totalt **2940** kr för 2007: **245** kr/månad
Jasmine, som är hotellstäderska med 80 % tjänst fick totalt **648** kr för 2007: **54** kr/månad⁵

Regeringens könsneutrala beslut om höjningar av a-kasseavgiften och en skattereduktion som kopplas till lörens storlek, fick därmed könsspecifika konsekvenser. Kvinnor med låga inkomster, som fick liten utdelning på jobbvdraget, drabbas speciellt hårt av avgiftshöjningarna. Jobbvdraget som skulle visa ”att det lönar sig att arbeta”, blev genom sin utformning ytterligare ett bevis på vilken typ av arbete som ska premieras.

⁵ Samtliga uträkningar är från Privata Affärers hemsida

5. Hushållsnära tjänster

Den 1 juli infördes en skattesubventionering av hushållsnära och innebär en skattereduktion på 50 % av arbetskostnaden upp till 100 000 kr per person/år. Den sammanlagda arbetskostnaden under året måste uppgå till minst 1 000 kronor (inkl. moms).

”Vi måste skapa fler jobb och mindre svart arbete” sade finansministern och drog sitt strå till stacken genom att subventionera hushållsnära tjänster. Men glömde nämna att man på så sätt använder offentliga medel för att skapa nya jobb inom en sektor, där arbetsinsatser är underbetalda och anställningar osäkra – och där kvinnor är i majoritet. Subventioneringen av hushållsnära tjänster befäster den könssegregerade arbetsmarknaden och skapar rättslöshet för kvinnor. Att verka för att ändra männens beteende eller arbetslivets förväntningar fanns inte på dagordningen.⁶

Den typ av arbete i hemmen som nu subventioneras, utförs till största delen av kvinnor. Städning av hem är så könsmärkt att debatten kring subventioneringen av vissa debattörer reflektionslöst knutits till pigor. Piga är i sig ett laddat ord som både åskådliggör den arbetandes underordnade ställning och det värde som arbetet tillmäts. Debatten ifrågasätter inte värderingen av de arbetsinsatser som städare utför och fältet lämnas öppet för fortsatt värdediskriminering – en värdediskriminering som hamnar i fokus när nu finansministern antyder att subventionering av hushållsnära tjänster ska ses som en arbetsmarknadsåtgärd.

Det finns fog för att ifrågasätta om det är regeringens uppgift att bygga ut en sektor med hjälp av gemensamma medel, utan att analysera konsekvenserna för de inblandade? Eller anser man helt enkelt att kvinnor får ta det som bjuds? Följande stycke ur propositionens avsnitt om jämställdhet öppnar för olika tolkningar:

”Erfarenheter från andra länder visar att det är främst kvinnor som utför de skattereducerade hushållstjänsterna. Eftersom denna typ av arbete vanligen utförs av kvinnor lär utfallet i Sverige inte bli så mycket annorlunda. Även om det är ett traditionellt kvinnoyrke så stärks yrkespositionen och den ekonomiska självständigheten för de kvinnor som går från svart arbete till vitt och för dem som går från arbetslöshet till att arbeta inom denna sektor ”⁷

När det gäller de direktanställda kvinnorna har arbetsgivaren inte har någon skyldighet att ge skriftlig information om anställningsvillkoren, om inte endera parten begär det. Arbetstiden följer den allmänna arbetstidslagens huvudregel – men när arbetstagaren har tillsyn över små barn eller någon annan hushållsmedlem som inte kan vårda sig själv, får arbetstiden förlängas till i genomsnitt 52 timmar per vecka. Den ordinarie arbetstiden är alltså längre än vid annat arbete och detsamma gäller för den tillåtna övertiden.

Arbetstagare kan sägas upp utan att något skäl behöver anges. Dessutom är uppsägningstiderna kortare än enligt anställningsskyddslagen. Men reglerna är tvingande till skillnad från motsvarande bestämmelser i anställningsskyddslagen. FN:s arbetslivsorgan ILO har gjort en sammanställning över vilka länder som utesluter anställda i hushåll från uppsägningsskydd. De är Korea, Portugal, Singapore, Swaziland, Venezuela - och så

⁶ Texten om hushållsnära tjänster bygger mestadels på Catharina Callemans "Ett riktigt arbete? – Om reglering av hushållstjänster" Pang 2007

⁷ Prop. 2006/07:94, s 56

Sverige.⁸ Eftersom statistisk kodning (SNI-kod) saknas för hushållsarbete, blir det dessutom svårt att mäta vad de nya anställningarna innebär ifråga om anställningsgrad och andelen kvinnor.

Avsaknad av fackliga organisationer och kollektivavtal medverkar till att lönen i husligt arbete kan bli helt beroende av marknadskrafterna och maktförhållandet mellan parterna i det enskilda anställningsavtalet. Arbetstagare (eller arbetsgivare) måste själv ha kunskap om reglerna och veta hur hon ska gå till väga för att tillvarata dem.

För anställda i bemanningsföretag gäller andra regler, men även där finns komplikationer exempelvis när det handlar om arbetsskador. Även om det finns läkarutlåtande att inte den anställda kan städa, bedömer Försäkringskassan läkare ofta att de kan utföra lättare jobb. Om det inte finns lättare jobb inom företaget riskerar de anställda att bli uppsagda.

Den allmänna arbetsrättsliga lagstiftningen omfattar anställda i tjänsteföretag, dock med undantag för inspektion av arbetsmiljön i privata hushåll. Istället sker inspektionsbesöken i hemmet endast när arbetsgivare eller arbetstagare begär så, eller om det finnas särskilda skäl.

Skillnaderna är särskilt stora mellan lagstiftningen om arbete i hushåll och annat arbete, beträffande rätten att väcka talan, tillsyn och sanktioner. Genom implementeringen av EG-direktiv, som undantar arbete i arbetsgivarens hushåll, har skillnaden upprätthållits eller förstärkts. Arbetsmarknadsutskottet har noterat de arbetsrättsliga problemen men utreder först våren 2008.

Den svenska regeringen med arbetsmarknadsminister Littorin i spetsen ställde sig bakom rätten till kollektivavtal i Vaxholmskonflikten. Men var finns nu stödet för alla kvinnor som skall utföra hushållsnära tjänster? Det är visserligen möjligt att teckna kollektivavtal, som också skett i de större företagen inom branschen, men för kvinnor som är anställda direkt av hushållet är skyddet obefintligt. Att regeringen dessutom har planer på att öka möjligheterna att utföra hushållsnära tjänster med hjälp av en ”förenklad” F-Skattsedel kan förvandla sektorn till ett fält med ett stort antal människor utan anställning, utan kollektivavtal, utan någon garantilön, utan avtalsförsäkringar, utan någon trygghet.

Den svenska regeringen med arbetsmarknadsminister Littorin i spetsen ställde sig bakom rätten till kollektivavtal i Vaxholmskonflikten. Men var finns nu stödet för alla kvinnor som skall utföra hushållsnära tjänster? Det är visserligen möjligt att teckna kollektivavtal, som också skett i de större företagen inom branschen, men för kvinnor som är anställda direkt av hushållet är skyddet obefintligt. Att regeringen dessutom har planer på att öka möjligheterna att utföra hushållsnära tjänster med hjälp av en ”förenklad” F-Skattsedel kan förvandla sektorn till ett fält med ett stort antal människor utan anställning, utan kollektivavtal, utan någon garantilön, utan avtalsförsäkringar, utan någon trygghet.

Regeringens könsneutrala beslut att bidra till att ”skapa fler jobb och mindre svart arbete” skapar i praktiken en ny stor grupp rättslösa kvinnor. Eftersom subventionering finansieras med medel ur transfereringssystemen är det i realiteten de sämst satta i samhället som får betala med sämre möjligheter till stöd från de sociala systemen – system som i många fall är en förutsättning för att just lågavlönade ensamstående kvinnor med osäkra anställningar ska få vardagen att gå ihop.

⁸ EG-arbetsrättens personkrets – exemplet anställda i hushåll Catharina Calleman Svensk rätt i EU, i Edström, Örjan (red.) Iustus förlag, Uppsala, 2007

Argumentationen att det behövs nya, enkla jobb, för att ge ungdomar och invandrare fotfäste på arbetsmarknaden visar inte bara debattörernas syn på fördelningspolitiken, utan avslöjar en avgrundsdjup brist på erfarenhet av vad hushållsarbete egentligen innebär.

I propositionens avsnitt om jämställdhet sägs bland annat:

”Kvinnor och män har olika villkor för att kombinera familjeliv och arbetsliv. Studier om hur kvinnor och män använder sin tid visar att kvinnor generellt bär det största ansvaret för det obetalda hemarbetet såsom exempelvis traditionella hushållssysslor, omsorg om barnen och omsorgen om nära anhöriga. I många hushåll är det vanligt att kvinnor minskar sitt betalda arbete för att utföra obetalt hemarbete i större utsträckning än män.

Skattereduktionen för hushållstjänster ökar möjligheterna för hushållen att köpa dessa tjänster och på så sätt förbättras möjligheterna för framför allt kvinnor att frigöra obetalt hemarbete mot betald arbetstid eller utbildning. På så sätt kan kvinnors yrkesposition och kvinnors ekonomiska självständighet stärkas. Skattereduktion medför därmed mer lika villkor för kvinnor och män att kombinera familjeliv och arbetsliv. ”

Regeringens könsneutrala beslut om subventionering av hushållsnära tjänster blev därmed en fråga om jämställdhet och de styrandes ansvar att synliggöra män i jämställdhetsdebatten. Jämställdhet är för regeringen det samma som att fler kvinnor kan bete sig som män. Istället för att nämna de jämställdhetspolitiska målen att både kvinnor och män ska kunna förena arbete och familj, befästes idén om hemmet som en rent kvinnlig angelägenhet och enligt beprövad företagsmodell ska ”problemet” att svenska kvinnor står för två tredjedelar av det obetalda arbetet lösas med ”outsourcing”.

Männen uppmuntras genom åtgärden snarare till att förstärka sitt jobbfokus utanför hemmet, än att ta ett ökat ansvar för det obetalda hushållsjobbet. Den nya ordningen blir en bekräftelse av den gamla: Hemarbete förblir en kvinnlig angelägenhet – om inte kvinnan som bor i hemmet utför det så är det likväl en kvinna som gör jobbet. (Kvinnor utgör 90 procent av personalen inom de etablera företagen Hemfrid och HomeMaid. 80 procent av HomeMaid personal och 50 procent av Hemfrids personal är utlandsfödda och hela 75 procent av personalen arbetar deltid⁹.)

Regeringen bygger i realiteten vidare på en stark tradition av att inte rubba den manliga arbetsfären utan låta kvinnor själva skapa förutsättningar för sitt förvärvsarbete, bemanna vård och omsorg. Det har bidragit till att skapa ”kvinnliga” arbetsområden med speciella arbetsvillkor. I praktiken betyder det att både offentliga och privata arbetsgivare i decennier kunnat utforma ”jobb efter kön”, d.v.s. använda själva konstruktionen av arbete som ett medel för att segregera kvinnor och män till olika typer av arbetsuppgifter, lönenivåer och grad av inflytande.

1944 var det ”Hembiträdeslagen” som skulle uppmuntra välbeställda förvärvsarbetande kvinnor att skaffa sig barn, som en delösning i befolkningsfrågan¹⁰. Nu är det ”livspusslet” som anförs som skäl. Varken då eller nu nämns männens ansvar för det obetalda arbetet. Då var det landsbygdens unga kvinnor och senare flyktingkvinnor som skulle utföra arbetet, idag är det fokus på bl.a. utlandsfödda kvinnor. Subventioneringen av de hushållsnära tjänsterna

⁹ Uppgifter gm intervjuer av Catharina Calleman

¹⁰ ”Ett riktigt arbete? – Om reglering av hushållstjänster”, Catharina Calleman Pang 2007

passar alltså in i ett mönster – med en avgörande skillnad: regeringen använder den här gången offentliga medel för att subventionera ett arbete som endast kommer en liten grupp kvinnor till del.

Att frågan om det obetalda hemarbetet kopplas till människors ekonomiska kapacitet aktualiserar frågan om det går att ”köpa sig jämställdhet”. Om svaret är ja, är det inte den traditionellt svenska modellen för jämställdhet som avses. Att försöka lösa problemet med vem som ska sköta hemjobbet utan att involvera ”mannen” och arbetslivets uppbyggnad blir snarare en backlash för idén om att både kvinnor och män ska kunna förena arbetsliv och familj. Diskussionen om arbetstidsförkortning, delad föräldraledighet och pappors krav på att kunna vara aktiva föräldrar hamnar i skymundan för arbetsgivarens krav på en närvarande personal.

Arbetslivets krav verkar också vara i centrum för regeringens planer på att göra det möjligt att överlåta vab-dagar till någon utomstående. I praktiken handlar det om att kunna avlöna någon för att vårda sjukt barn i hemmet, inom ramen för vab-systemet. Vid en första anblick verkar förslaget kunna skapa ökat handlingsutrymme för t ex ensamstående kvinnor, men risken är uppenbar att även det här förslaget är en förstärkning av den manliga normen. Med rätten att överföra dagar ökar pressen från arbetsgivaren på att personalen faktiskt också använder sig av möjligheten för att inte orsaka ”produktionsstörningar”.

Regeringens planer är intressanta eftersom uttag av vab-dagar idag utgör den del av föräldraförsäkringen där kvinnor och män uppvisar det mest jämställda beteendet. En möjlighet att överföra rättigheten att vara ledig för att vårda sitt sjuka barn, är därför ett direkt hot mot den beteendeförändring som inletts.

Så avslöjades då att regeringens ”jämställdhetspolitik” när det gäller hemmet och familjen, är en förlängning – och förstärkning - av den urgamla normen. Mannen anses varken ha ansvar, förändringsvilja eller utvecklingspotential på det här området och barnens perspektiv ignoreras totalt. Den svenska idén om att jämställdhet ska omfatta alla, åsidosätts och ifrågasätts. Istället för att använda den goda ekonomin för att genomföra en generell arbetstidsförkortning som skulle stötta alla föräldrar, ska nu fler efterlikna det traditionellt manliga beteendet och lägga hushållsarbetet på någon annan.

Modellen ger visserligen en liten grupp kvinnor chansen att ”köpa hjälp”, men också de är i det långa loppet förlorare. Ansvar är fortsatt deras – och de hindrande strukturerna på arbetsmarknaden har inte rubbats en millimeter.

6. Nedskärningar av arbetsmarknadsåtgärder

Regeringens övriga insatser på arbetsmarknadsområdet förstärkte mönstret. I sin första budgetproposition valde regeringen att skära ned arbetsmarknadsåtgärderna. Vid en tidpunkt då cirka 155 000 personer deltog i någon form av program förklarade regeringen att siffran skulle vara nere i 90 000 personer år 2007 och 65 000 år 2008. För att klara de nya ramarna tvingades AMS slå till bromsarna och stuva om i sin verksamhet. En satsning på nystartsjobb inleddes vid årsskiftet och den 2 juli 2007 infördes Jobb- och utvecklingsgarantin.

”Människor måste komma i arbete”, upprepade regeringen – och inrättade ”nystartsjobb” hos privata och offentliga arbetsgivare som bedriver affärsverksamhet, men glömde att skapa lösningar för arbetssökande inom den sektor som domineras av kvinnlig arbetskraft. Förblindad av den manliga normen för arbete skapade regeringen regler som utestängde en stor grupp människor med tillfälliga anställningar, där kvinnor är i majoritet. Trots vissa korrigeringar av villkoren går fortfarande två av tre nystartsjobb till män. Skillnaden är särskilt stor i gruppen ungdomar 18-24 år, där 1 537 nystartsjobb gått till män och 519 till kvinnor. Totalt har 3 361 kvinnor och 7 289 män fått nystartsjobb

Fördelningen av nystartsjobben belyser ytterligare hur regeringens nya insatser för att öka sysselsättningen får könsbundna konsekvenser: Nystartsjobb, som erbjuder heltid och reglerade arbetsvillkor för män – hushållsnära tjänster med otrygga deltidsanställningar för kvinnor.

Jobb- och utvecklingsgarantin förefaller vara en fortsättning på aktivitetsgarantin, med undantaget att fr.o.m. 2008 skall deltagare placeras i samhällsnyttig verksamhet. Vad ”samhällsnyttig” specifikt innebär, har inte presenterats ännu. Men den nya garantin har inslag som kan ge arbetslösa som har försökt att komma in på arbetsmarknaden en rejäl kalldusch. Det gäller t.ex. kvinnor som antar tillfälliga anställningar inom offentlig sektor. Det är nämligen inte tillåtet att gå in i jobb- och utvecklingsgarantin för den som uppfyller ett arbetsvillkor. Den arbetslösa måste istället gå tillbaka till a-kassan även om det innebär en sänkning av ersättningen till lägsta nivå. För dessa personer hade det lönat sig att inte arbeta, eftersom de då inte varit tvungade att använda arbetsvillkoret. Kruxet är att de inte får neka arbete.

Än en gång konstruerar regeringen förslag, utan minsta hänsyn till villkoren på den arbetsmarknad som tusentals kvinnor är hänvisade till.

”Människor måste komma i arbete”, sade regeringen återigen – men tycktes glömma att arbete kräver utbildning och fortbildning. Trots den starka konjunkturen är fortfarande 584 586 inskrivna som arbetssökande, varav 36 016 är långtidsarbetslösa.

Många av de långtidsarbetslösa har en kompetens som inte har uppdaterats på många år. För att ha en reell chans på arbetsmarknaden behövs utbildning - men regeringen tyckte tvärtom och bantade budgeten.

Nedskärningarna inom Ams drabbade alla arbetssökande, men med de minskade medlen blev också de återstående satsningarna i stor utsträckning riktade mot olika delar av industrin och den tekniska sfären – områden där efterfrågan på arbetskraft är stor och män är i majoritet, vilket ger avtryck i rekryteringen till utbildningarna. I dagsläget finns ett sug efter personal

och det är ett utmärkt läge att minska könssegregeringen genom att öka kvinnors möjligheter att söka sig in på de traditionellt manliga arbetsområdena.

Följden av neddragningarna blir att män i större utsträckning än kvinnor får tillgång till yrkesinriktad utbildning som stärker deras position på arbetsmarknaden. Mönstret är inte nytt, men förstärks genom den kraftiga neddragning som regeringen genomfört.

Samma mönster går igen hos Försäkringskassan - kvinnor och män erbjuds olika lösningar på sin arbetssituation.

I rapporten *"Alltjämt ojämnt – Hur kvinnor och män nyttjar socialförsäkringen. Försäkringskassan analyserar 2005:06"* blottläggs könsmonstren när man bl a konstaterar att kvinnor får senare rehabilitering i sjukfallet och ofta till en lägre kostnad än män. (En studie av ett urval av rehabiliteringsärenden vid Försäkringskassan i Södertälje uppgick den genomsnittliga kostnaden för köp av utbildning 2002 till knappt 35 000 kr för kvinnor, medan männens låg på 113 000 kr.) I klartext betyder det att kvinnor oftare erbjuds arbetsträning, män utbildning. På så sätt omskolas män för nya arbetsuppgifter, medan kvinnor återgår till sitt gamla arbete.

Regeringen anser att Försäkringskassan ska rehabilitera mer, överförde arbetsgivarens rehabiliteringskrav till Försäkringskassan, men minskade samtidigt deras anslag med en halv miljard under 2007. Det innebär att 1400 anställda måste sägas upp. En stor del av de 7,7 miljarder som F-kassan får ska dessutom gå till teknikutveckling för ökad självbetjäning.

7. Sjukintyg från första dagen

13 april lade regeringen fram förslag om sjukintyg från första dagen. Förslaget föreslås gälla från och med den 1 januari 2008.

**”Vi måste komma till rätta med överutnyttjandet av de sociala välfärdsystemen”,
dånade alliansen i valrörelsen – och nämnde inte att kvinnor tvingas utnyttja
sjukskrivning mer än män när den förordade sjukintyg från första dagen.**

Möjligheten att kräva sjukintyg från första dagen finns redan sedan tidigare, men har bara utnyttjats när särskilda skäl ansetts föreligga. Under augusti månad fick 197 506 personer sjukpenning, d.v.s. den ersättning som utbetalas vid sjukdom under en kortare tid. Av dessa 197 506 personer var 125 229 kvinnor och 72 277 män och det är logiskt att dra slutsatsen att de nya kraven därför i första hand kommer att tvinga fler kvinnor att uppsöka läkare redan första dagen som sjukdom inträder.

Försäkringskassans mål är att ohälsotalet ska ligga under 37 dagar – istället dagens 39,1 (juli) - som genomsnitt för riket i slutet av år 2008¹¹. Det är dock svårt att se sambanden mellan ohälsotalen och sjukintyg och istället för att minska sjukfrånvaron är risken stor att ”sjuknärvaron” istället ökar på grund av det krångel som de nya reglerna medför. Den ”hjärtemodiga insatsen” att gå sjuk till jobbet innebär en direkt fara för hälsan och kan skapa allvarigare och längre hälsoproblem.

En brittisk studie visade att statsanställda som inte alls var sjukskrivna, hade dubbelt så stor risk att få en hjärtinfarkt under uppföljningstiden (Kivimäki 2005) På den svenska arbetsmarknaden är sjuknärvaro vanlig på arbetsplatser där en stor andel kvinnor arbetar, till exempel inom äldreården. Det är också dessa arbetsplatser som uppvisar en högre frekvens av långtidssjukskrivningar.¹² Att *inte* stanna hemma den där sjukdagen, kan alltså få allvarliga konsekvenser såväl för individen som för samhället.

Såväl Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) som Läkarförbundet varnar för andra risker och menar att situationen blir orimlig på vårdcentraler och att svårt sjuka patienter trängs undan, vilket är oförenligt med Hälso- och sjukvårdslagen.

Regeringen hälsade med tillfredsställelse Socialstyrelsens och Försäkringskassans nya riktlinjer för diagnoser och sjukskrivningstider, men nämnde inte att flera av de sjukdomar som nu blir icke-sjukdomar framför allt drabbar kvinnor. Förslaget är ännu inte helt klart men ett 90-tal diagnoser beräknas få begränsad sjukskrivningstid. Initialt föreslogs till och med att utbrändhet och utmattningssyndrom inte kunde innebära sjukskrivning.

De 90 diagnoserna har skapat debatt och fokus har speciellt riktats mot osynliggörandet av de sjukdomar som är direkt relaterade till en stressig livssituation. Risken är stor att människor hamnar mellan två stolar och ställs utan ersättning - för sjuk för att kunna arbeta, men för frisk i samhällets ögon för att bli sjukskriven. Socialförsäkringsministern delar inte farhågorna, utan anser att den nya ordningen istället ska kunna ge klirr i kassan och medverka till nya skattesänkningar¹³.

¹¹ Månadsuppgifter augusti 2007 Försäkringskassan

¹² *I spåren av 90-talet* Töres Thorell Karolinska institutet University Press 2006.

¹³ *Skärpta sjukregler ska betala lägre skatt* artikel i Svenska Dagbladet av Lena Hennel och Göran Eriksson 070815

8. Vårdnadsbidrag

I september beslutade regeringen införa ett vårdnadsbidrag den 1 juli 2008. Bidraget kommer antingen att beskattas och uppgå till högst 4000 kronor per månad eller vara ett obeskattat bidrag på maximalt 3000 kronor per månad. Bidraget, som är frivilligt för kommunerna, ska erbjudas till föräldrar med barn mellan 1 och 3 år. För att få fullt bidrag får föräldrarna inte utnyttja annan offentligt subventionerad barnomsorg. Däremot behöver inte föräldrarna helt sluta arbeta för att få del av bidraget.

”Det är småbarnsföräldrarna som nu får välja vilken omsorg som passar just deras barn”, sade socialministern – och förnekade att vårdnadsbidraget ytterligare försvagar kvinnors ställning på arbetsmarknaden. Men det är just det som går att lära av Finlands och Norges vårdnadsbidrag. Erfarenheterna har varit så negativa i Norge att man beslutat avsluta sitt försök och OECD har rekommenderat Finland att minska omfattningen av sitt vårdnadsbidrag, just med hänvisning till de negativa effekterna för jämställdheten. Kvinnors förvärvsfrekvens minskar och inlåsnings effekterna riskerar bli stora, speciellt för utlandsfödda kvinnor, som redan utan bidrag har svårt att få stöd och möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden.

Jämställdhetsministern erkänner att bidraget inte för jämställdheten framåt, men hyser ingen oro, eftersom endast en liten grupp kommer att välja bidraget. Resonemanget är cyniskt och tar ingen hänsyn till att en stor grupp kvinnor slits mellan förvärvsarbete och ansvar för hem och barn. Trycket på lågavlönade och arbetslösa kvinnor att ”välja bort” förvärvsarbete och personlig utveckling för att istället axla det totala ansvaret för hemmet ökar markant med införandet av bidraget. Utformningen av bidraget öppnar också för fler deltidsarbetande småbarnsmammor och tjänster som utformas med sikte på att kvinnor ska kombinera dem med bidraget. Risken att bidraget urholkar den kommunala barnomsorgen är dessutom uppenbar.

Vårdnadsbidraget har negativa effekter på jämställdhet, integration, barnomsorg och kvinnors ställning på arbetsmarknaden. Bidraget är därför ett kraftfullt och normerande verktyg för att förstärka och begränsa människors valmöjligheter - ett direkt angrepp mot kvinnors och mäns möjligheter att förena föräldraskap och arbete.

9. Stopplag ersätts med startlag

Den 1 juli togs stopplagen bort och ersattes med en startlag. Det innebar bland annat att kraven på att verksamheten inom sjukvården ska drivas utan syfte att ge vinst togs bort. Bestämmelsen om att vården uteslutande ska bedrivas med offentlig finansiering försvann och landsting fick möjlighet att besluta om avknoppning av verksamheten. I den nya startlagen slopas också kravet från stopplagen på att åtminstone ett sjukhus i varje landsting ska drivas i landstingets regi.

”Vi ska ha större valfrihet och fler kvinnliga företagare inom vården”, ansåg regeringen – och öppnade för ökad privatisering, men glömde nämna att de stora företagen inom vårdsektorn drivs av män.

Genom att satsa på så kallat kundval inom äldre- och handikappomsorgen vill regeringen göra det enklare för medborgarna att själva välja vård. Politiken förutsätter att det finns fler privata vårdalternativ och konkurrens inom äldre- och handikappomsorgen. En ”tävling” om omsorgstagare och personal förutsätts effektivisera och skapa utveckling. Antagandet ifrågasätts av flera internationella studier, där man istället pekar på risken för ”övervård”, d.v.s. vård som egentligen inte behövs, men som levereras eftersom den genererar större vinster för det vårdgivande företaget. (Dahlgren)

Det finns ett stort antal kvinnliga företagare i vård- och omsorgsvärlden. Oftast handlar det dock om enskilda näringsidkare: sjukgymnast, barnmorska, dietist etc. De stora företagen, med en stor personalstyrka, drivs däremot oftast av män¹⁴. Ordningen inom vårdsektorn reproduceras därmed i de nya företagen, med män som har kontroll över verksamheten och de anställda – som är kvinnor.

Det finns heller inget självskrivet samband mellan bättre arbetsvillkor och privat vårdverksamhet. Statistiken visar t ex på större löneskillnaderna mellan kvinnor och män inom den privata verksamheten än den offentliga.

¹⁴ Nutek 2007

10. Arbetslivsinstitutet stängs

1 juli 2007 stängdes Arbetslivsinstitutet

”Att forskning bedrivs vid universitet och högskolor tycker jag är den rätta ordningen”, deklarerade arbetsmarknadsministern – och stängde Arbetslivsinstitutet, men glömde nämna att flera andra statliga institut tillåts bedriva forskning. Bara det institut han just stängt ägnade sig åt forskning kring jämställdhet, diskriminering och kvinnors villkor i arbetslivet.

Arbetslivsinstitutet (ALI) hade bland annat ett tvärvetenskapligt forsknings- och utvecklingsprogram: "Kön, arbete och hälsa", med mål att skapa förutsättningar för att minska segregationen på arbetsmarknaden. Man strävade efter att förbättra arbetets organisation för att nå verklig jämställdhet och för att undanröja ohälsorisker som hänger samman med könsskillnader i kvinnors och mäns arbetsvillkor.

ALI lyckades belysa förhållandet mellan det obetalda och det betalda arbetet, mellan arbetslivet och den privata sfären. Även om kvinnor och män kan ha likartade arbetssituationer, har de olika villkor i familjen. Andra frågor som institutet arbetade med var sjukfrånvaron, effekterna av en arbetstidsförkortning, hbt-frågor på arbetsplatsen, etc. ALI:s material var lättillgängligt och fanns för nedladdning på institutets hemsida. Idag är det en omständlig och tidskrävande procedur att söka efter rapporter som spridits ut på andra institutioner.

Så blev regeringens stängning av Arbetslivsinstitutet ett led i attacken mot jämställdheten. Med stängningen, stängde man i praktiken möjligheten till ökad kunskap om kvinnors livssituation.

11. Språkbonus

Jämställdhetsministern föreslog i somras en extra bonus till dem som lär sig tala, läsa och skriva svenska snabbt i form av extra bidragspengar

”Det ska löna sig att lära sig svenska”, tycktes jämställdhetsministern tänka – och föreslog en extra bonus till dem som lär sig tala, läsa och skriva svenska snabbt, men glömde att 14 procent av de kvinnor som har introduktionsersättning i Sverige inte har någon utbildning alls att jämföra med 3 procent för män. Dessutom har fler kvinnor än män mindre än 9 års utbildning.

Ministerns förslag om en bonus på ”några tusenlappar” till dem som klarar svenskundervisningen inom utsatt tid kommer om det blir verklighet att slå främst mot kvinnor. Redan idag är fördelningen av introduktionsersättningen för nyanlända flyktingar O-jämställd. Det beror bland annat på att kvinnor förväntas ta huvudansvaret för hem och barn och därmed inte alltid har möjlighet att delta i skola och praktikplatser på samma villkor som män. Istället för att förbättra förutsättningarna för dessa kvinnor att studera och bli ekonomiskt självständiga, väljer ministern att ytterligare förstärka maktobalansen mellan könen.

Så blev ministerns könsneutrala förslag om ”svenskbonus” ytterligare en prioritering av det manliga beteendet. De kvinnor som redan har sämst förutsättningar att lära sig svenska och bli ekonomiskt självförsörjande får inget stöd av jämställdhetsministern.

12. Slutord

Regeringen har under sitt första år åstadkommit en rad förändringar. Bara en bråkdel av dem behandlas i den här rapporten som fokuserar på jobben och ohälsan. Eftersom det alltid funnits ett "feministiskt tomrum" i den svenska politiken, har regeringen kunnat bygga vidare på det ständigt pågående patriarkala samhällsbygget – både med hjälp av den tidigare regeringens utredningar och egna nya åtgärder.

Resultatet har blivit en politik som starkt fokuserar på den svenskfödde, medelålders, heterosexuelle och friske mannen. Det är han som ska arbeta heltid, han som ska kunna köpa sig fri från samvetsqual för att inte ta ansvar för hemmet, han som ska få mer pengar över i plånboken.

Det "maskulina beteendet" på arbetsmarknaden omhuldas och belönas, medan deltidsarbetande får försämrade villkor och de sjukdomar som drabbar kvinnor på grund av dubbelarbete och tunga jobb, marginaliseras eller förvandlas till icke-problem. Norm och avvikande tydliggörs - segregationen mellan könen förstärks.

Satsningar som skulle kunna stärka långtidsarbetslösa, långtidssjukskrivna, nyanlända flyktingar, barn som lever i fattigdom och hbt-personers ställning, lyser med sin frånvaro. Regeringen använder ofta ordet "utanförskap" och säger sig vilja bryta det, men gör tvärtom. Genom de åtgärder som behandlats i rapporten – och bristen på andra - riskerar ännu fler att hamna i en kategori som måste betala för dem som har det bättre. Och de som befinner sig i riskzonen är kvinnor. Kvinnor som är arbetslösa. Sjuka kvinnor. Utlandsfödda kvinnor. Kvinnor som jobbar deltid. Ensamstående kvinnor, vars barn inte själva valt att befinna sig på samhällets botten.

På regeringens hemsida förklaras att: "För att nå resultat ska jämställdhetspolitiken genomsyra alla delar av regeringens politik." Vi har inte kunnat identifiera vare sig ett påbörjat eller pågående arbete i den riktningen. Granskningen har däremot visat att idén om jämställdhet vilar på en bräcklig grund. De "självklara" värderingarna om människors lika värde kan på mycket kort tid förvandlas till drömmar. Därför behövs ett feministiskt perspektiv i politiken.